

मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ (आणिक डेपो, वडाळा ते गेटवे ऑफ इंडिया) एकूण रु. २३,४८७.५१ कोटी प्रकल्प पूर्णत्व किंमतीच्या मेट्रो रेल्वे प्रकल्पास राज्य शासनाची मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : एमआरडी-३३१५/प्र.क्र.१३४/नवि-७,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक : ११ सप्टेंबर, २०२५.

- वाचा : १) नगर विकास विभाग क्र. एमआरडी-३३१९/प्र.क्र.१३/नवि-७ दि. ६ सप्टेंबर, २०१९ रोजीचा शासन निर्णय.
- २) नगर विकास विभाग क्र. एमआरडी-३३२२/प्र.क्र.१९५/नवि-७ दि. २५ जानेवारी, २०२३ रोजीचा शासन निर्णय.

प्रस्तावना :-

मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ ही मुळतः मुंबई मेट्रो मार्गिका-४ (वडाळा-ठाणे-कासारवाडवली) चा विस्तार म्हणून वडाळा ते छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस अशी नियोजित करण्यात आली होती. त्यावेळी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने दिल्ली मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन (DMRC) मार्फत मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ चा सविस्तर प्रकल्प अहवाल (DPR) तयार केला होता. त्यानुसार राज्य शासनाने दिनांक ६ सप्टेंबर, २०१९ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे रु. ८७३९.०० प्रकल्प पूर्णत्व किंमतीच्या वित्तीय सहभाग आराखड्यासह मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ (वडाळा-सीएसएमटी) या प्रकल्पास मान्यता दिली होती.

तथापि, मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ हा प्रकल्प लवकरात लवकर सार्वजनिक वाहतुकीसाठी उपलब्ध करून देण्याकरीता शासनाकडील इतर अनुभवी अशा संस्थेकडे काही प्रकल्पांच्या उभारणीच्या व अंमलबजावणीचे नियंत्रण देण्याच्या अनुषंगाने राज्यात सद्यस्थितीत मेट्रोसाठी एवढ्या मोठ्या प्रमाणातील गुंतवणुकीचा भुयारी मेट्रो मार्ग उभारण्याबाबत मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. ला अनुभव असल्याने व मुंबई मेट्रो मार्ग-११ च्या मार्गामधील ७० टक्के भाग हा भुयारी मार्गाचा असल्याने मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ हा प्रकल्प मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांच्यामार्फत उभारण्याबाबत दि. २५ जानेवारी, २०२३ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे राज्य शासनाची मान्यता देण्यात आली. त्यानुसार, सदर प्रकल्पाच्या मार्गिकेचे पुनर्निरीक्षण करून मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन मार्फत मार्गिकेचे आणिक डेपो, वडाळा ते गेट वे ऑफ इंडिया असे सुधारीत संरेखन करून सुधारित सविस्तर प्रकल्प अहवाल (DPR) दिल्ली मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन (DMRC) कडून तयार करून घेतला आहे. त्यानुसार मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांच्यामार्फत मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ (आणिक डेपो, वडाळा ते गेटवे ऑफ इंडिया) या १३ भूमिगत आणि १ भू-समतल स्थानकाचा समावेश असलेल्या एकूण १७.५१ किलोमीटर लांबीच्या व रु. २३४८७.५१ कोटी किंमतीच्या पूर्णतः भुयारी मेट्रो मार्ग प्रकल्पाचा प्रस्ताव

शासन मान्यतेस्तव सादर केला आहे. त्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुषंगाने शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे:-

०२. शासन निर्णय :-

मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ प्रकल्पाचे महत्व विचारात घेता, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लिमिटेडने सादर केलेल्या मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ (आणिक डेपो ते गेटवे ऑफ इंडिया) या प्रकल्पाची अंमलबजावणी करण्याबाबत या शासन निर्णयाद्वारे पुढीलप्रमाणे शासन मान्यता देण्यात येत आहे :

- १) मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ (आणिक डेपो, वडाळा ते गेटवे ऑफ इंडिया) या एकूण लांबी १७.५१ किमी, १३ भूमिगत व १ भूसमतल स्थानक असलेल्या एकूण रु. २३,४८७.५१ कोटी प्रकल्प किंमतीच्या मेट्रो रेल्वे प्रकल्पाची मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लिमिटेडमार्फत अंमलबजावणी करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- २) मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ (आणिक डेपो ते गेटवे ऑफ इंडिया) या मेट्रो रेल्वे प्रकल्पासाठी मेसर्स डीएमआरसी यांनी अंदाजित केलेल्या **परिशिष्ट-३** मध्ये नमूद केलेल्या वित्तीय सहभागाद्वारे निधी उभारून अंमलबजावणी करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ३) मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ प्रकल्पासाठी आवश्यक असलेली जमीन मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनला प्रदान करावी, यासाठी मुंबई पत्तन प्राधिकरणास निर्देश देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ४) सदर प्रकल्पासाठी राज्य सरकारच्या समभागाची म्हणून रु. ३१३७.७२ कोटी रक्कम मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन (MMRC) ला प्रदान करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ५) सदर प्रकल्पासाठी केंद्र सरकारच्या ५०% करांकरीता राज्य शासनाकडून रु.९१६.७४ कोटी इतके बिनव्याजी दुय्यम कर्ज (subordinate debt) प्रदान करण्यास मान्यता देण्यात यावी. तसेच राज्य सरकारचे कर व शुल्क, जमीन संपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत व बांधकाम कालावधीतील व्याज यासंबंधित खर्चासाठी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडून रु.२४११.२३ कोटी व मुंबई पत्तन प्राधिकरणाकडून रु. ८०४ कोटी इतके सहाय्य सदर प्रकल्पासाठी देण्याबाबत बृहन्मुंबई महानगरपालिका व मुंबई पत्तन प्राधिकरण यांना निर्देश देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर निधी उपलब्ध करून देण्याच्या अनुषंगाने राज्य शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पत्तन प्राधिकरण व मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांच्यामध्ये वित्तीय करारनामा करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ६) सदर प्रकल्पासाठी घेण्यात आलेल्या मुख्य कर्जाची परतफेड केल्यानंतर मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनने सदर दुय्यम कर्जाची परतफेड वितरीत केल्याच्या प्रमाणात एका हप्त्यात मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनने करण्याबाबत, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनला निर्देश देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ७) सदर प्रकल्पासाठी राज्य सरकारकडून दिल्या जाणाऱ्या बिनव्याजी दुय्यम कर्जाच्या अटी व शर्ती, मूळ रक्कमेची परतफेड आणि इतर संबंधित बाबीबाबत, वित्त विभागाचे अपर मुख्य सचिव/सचिव, नगर विकास विभागाचे अपर मुख्य सचिव (नवि-१) आणि मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनचे व्यवस्थापकीय

संचालक यांच्यात दुय्यम कर्ज करारनामा (Subsidiary Loan Agreement - SLA) करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

- ८) सदर प्रकल्पासाठी केंद्र सरकारकडून रु.३१३७.७२ कोटीचे समभाग (equity) आणि रु. ९१६.७४ कोटी बिनव्याजी दुय्यम कर्ज सहाय्य मिळविण्याकरिता केंद्र शासनाकडे विनंती करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ९) सदर प्रकल्पासाठी केंद्र शासनामार्फत निधी प्राप्त करून घेण्यासाठी केंद्रीय शासनाशी पत्रव्यवहार करण्यासाठी व्यवस्थापकीय संचालक, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लिमिटेड यांना प्राधिकृत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- १०) मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनला द्विपक्षीय/बहुपक्षीय वित्तीय संस्थांद्वारे किंवा इतर वित्तीय एजन्सीकडून रु.१२,१६३.३७ कोटी रकमेच्या मर्यादेत द्विपक्षीय/बहुपक्षीय वित्तीय संस्था/अन्य वित्तीय संस्थामार्फत सुलभ व्याज दराचे कर्ज Back to Back Basis किंवा इतर उचित मार्गाने संबंधित प्रकल्प अंमलबजावणी संस्थांद्वारे घेण्यास राज्य शासनाची मान्यता देण्यात यावी. तसेच सदर कर्ज घेण्याच्या अनुषंगाने वित्तीय संस्था निवडणे तसेच इतर पुढील कार्यवाही करण्यासाठी व्यवस्थापकीय संचालक, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन यांना प्राधिकृत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ११) सदर प्रकल्पासाठी घेण्यात येणाऱ्या कर्जाची मुदल, व्याज व इतर शुल्क यांच्या परतफेडीची प्राथमिक जबाबदारी ही संबंधित प्रकल्प अंमलबजावणी संस्थांची राहिल, अशी अट घालण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- १२) सदर नमूद मेट्रो मार्ग प्रकल्पासाठी घेण्यात येणाऱ्या कर्जाची मुदल, व्याज व इतर शुल्क यांच्या परतफेडीची दायित्व/आकस्मिक जबाबदारी राज्य शासनाद्वारे स्वीकारण्यास मान्यता देण्यात यावी. तसेच सदर कर्ज सहाय्यासाठी आवश्यकता भासल्यास राज्य शासनाकडून हमी देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- १३) सदर मेट्रो मार्ग प्रकल्पासाठी घेण्यात बाह्य कर्ज सहाय्याच्या अनुषंगाने संबंधित वित्तीय संस्था आणि केंद्र शासन यांच्यात **कर्ज करारनामा** करण्यास तसेच संबंधित वित्तीय संस्था, राज्य शासन (नगर विकास विभाग) आणि संबंधित प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था यांच्यात **प्रकल्प करारनामा** करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- १४) सदर मेट्रो मार्ग प्रकल्पासाठी घेण्यात येणाऱ्या बाह्य कर्ज सहाय्याच्या अटी व शर्ती, मुदल, व्याजाची परतफेड इ. मुद्दांबाबत अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, वित्त विभाग; अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव (नवि-१) व संबंधित प्रकल्प अंमलबजावणी संस्था यांच्यामध्ये **दुय्यम कर्ज करारनामा (subsidiary Loan Agreement)** करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- १५) सदर प्रकल्पासाठी घेण्यात येणाऱ्या बाह्य सहाय्यित कर्ज उचलण्यासाठी मुदतवाढ देण्याची आवश्यकता भासल्यास त्यास वित्त विभागाच्या स्तरावरून मान्यता देण्यास व केंद्रशासनास तशी विनंती करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- १६) सदर प्रकल्पाकरीता मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन मार्फत द्विपक्षीय/बहुपक्षीय वित्तीय संस्थांद्वारे किंवा इतर वित्तीय एजन्सीकडून घेण्यात येणाऱ्या कर्जाची मुदल, व्याज व इतर शुल्क यांची वेळोवेळी

परतफ्रेड होईल तसेच याचा भार राज्यशासनावर येणार नाही याची दक्षता घेण्याबाबतचे निर्देश मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनला देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

१७) मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.ला सदर प्रकल्पाच्या **परिशिष्ट-३** मध्ये नमूद वित्तीय आराखड्यानुसार राज्यशासनाने सोसावयाच्या निधीपेक्षा अधिकचा निधी सदर प्रकल्पास उपलब्ध करून देण्यात येणार नाही, याची नोंद मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांनी घ्यावी, अशी अट घालण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

१८) प्रस्तुत मेट्रो रेल्वे प्रकल्पाकरीता **परिशिष्ट-५** मध्ये प्रस्तावित केल्याप्रमाणे भाडेदरांस मान्यता देण्यात यावी. तसेच, उल्लेखित भाडेदरांत मेट्रो रेल प्रकल्प सुरू करण्यापूर्वी प्रकल्पाची वित्तीय व्यवहार्यता तपासून गरज भासल्यास, शासनाच्या पूर्व मान्यतेने, आवश्यक ते बदल करण्यास मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.ला निर्देश देण्यात येत आहेत. मेट्रो कायदानुसार भाडेदरात पुढील बदल करण्याचे अधिकार भाडे निर्धारण समितीला (Fare Fixation Committee) आहेत, याची नोंद घेण्याबाबत संबंधितांना सूचित करण्यात येत आहे.

१९) सदर मेट्रो प्रकल्प "मेट्रो रेल्वे (कामांची बांधणी) कायदा, २००९" (ज्याला सुधारित करण्यात आले आहे) च्या तरतुदींच्या अनुषंगाने अंमलात आणण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२०) सदर मेट्रो रेल्वे प्रकल्प वेळेवर पूर्ण करण्यासाठी मेट्रो रेल्वे स्थानक सुविधांकरीता व तसेच कारडेपोकरीता आवश्यक असलेल्या खाजगी जमिनी मेट्रो रेल्वे अधिनियम, २००९/महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगररचना अधिनियम, १९६६/नविन केंद्रीय भूसंपादन व पुनर्वसन व पुनर्वसाहत अधिनियम, २०१३ अंतर्गत अथवा विकास हक्क/विकास हक्क हस्तांतरण यांचे माध्यमातून करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२१) सदर मेट्रो मार्गिका ११ प्रकल्पाला केंद्र शासनाच्या मान्यतेस अनुसरून विविध प्रयोजनार्थ (उदाहरणार्थ, महाराष्ट्र प्रदेश आणि नगर नियोजन कायदा, १९६६ च्या कलम १२४B, महाराष्ट्र नगरपालिका कायदा, १९४९ च्या कलम १४९ तसेच इतर संबंधित कायदे/नियम) "महत्त्वपूर्ण सार्वजनिक प्रकल्प" आणि "महत्त्वपूर्ण शहरी वाहतूक प्रकल्प" म्हणून घोषित करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२२) सदर मेट्रो प्रकल्पाच्या मार्गिकेमध्ये तसेच मेट्रो स्थानकांमध्ये गरज वाटल्यास किरकोळ बदल करण्यास, प्रकल्पाच्या व्याप्तीमध्ये अथवा प्रकल्पाच्या खर्चात वाढ होत असल्यास त्यास शासनाची पूर्व मान्यता घेण्याच्या अटीवर, व्यवस्थापकीय संचालक, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांना प्राधिकृत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२३) सदर प्रकल्पाची अंदाजित किंमत, प्रकल्पामधून मिळणारा परतावा याकरिता प्रकल्प अहवालात घेण्यात आलेल्या गृहीतकांची कसोशीने तपासणी करणे व ह्या बाबींवर स्वतंत्र अभिप्राय (Second opinion) घेण्याची कार्यवाही करण्यास मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.ला निर्देश देण्यात येत आहे.

२४) सदर प्रकल्पाच्या मंजूर प्रकल्प पुर्णत्व खर्चामध्ये किंमतवाढ, चलन विनिमय दरांतील बदल, प्रकल्पाच्या व्याप्तीमध्ये बदल, डीपीआरमध्ये न दर्शविलेल्या आवश्यक बाबींचा समावेश, प्रकल्प

उभारणीच्या विहीत मुदतीमध्ये वा त्यापुढे टाळता येणारा विलंब, अशा कारणांमुळे वाढ झाल्यास असा वाढीव खर्च स्थानिक प्राधिकरण, शासकीय/निम शासकीय संस्था त्यांच्याकडील जमिनी (डीपीआरमध्ये दर्शविलेल्या जमिनीव्यतिरिक्त) उपलब्ध करून घेऊन अशा जमिनीचे विकसन करून टीओडी, एफएसआय व इतर अनुषंगिक माध्यमातून निर्माण होणाऱ्या आर्थिक स्रोतामधून भागविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

- २५) सदर प्रकल्पाच्या खर्चात कोणत्याही कारणाने वाढ झाल्यास, सदर वाढीचा संपूर्ण भार/दायित्व घेण्याबाबत मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. ला निर्देश देण्यात येत आहे.
- २६) मुंबई मेट्रो मार्ग-११ प्रकल्पाच्या बांधकाम कालावधीत मेट्रो मार्गाच्या आसपासच्या मोकळ्या जागांचा तात्पुरता वापर करण्यासाठी संबंधित सरकारी आणि अर्ध-सरकारी विभागांना निर्देश देण्यास मान्यता देण्यात यावी तसेच, संबंधित विभागांनी मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.ला या मोकळ्या जागा रु.१/- (एक रुपया) च्या नाममात्र दराने उपलब्ध करण्याचे निर्देश देण्यात येत आहे.
- २७) मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ या मेट्रो मार्गाच्या बाजूला मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनला आवश्यक असलेल्या कायमस्वरूपी जमिनीचे मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.कडे हस्तांतरण करण्यासाठी मुंबई पत्तन प्राधिकरण आणि इतर संबंधित शासकीय/निमशासकीय प्राधिकरणांना आवश्यक निर्देश देण्यात येत आहे.
- २८) सदर प्रकल्पाच्या खर्चात भूसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहतीकरण यामधील विलंबामुळे वाढ होणार नाही याची दक्षता घेण्यास मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांना निर्देश देण्यात येत आहे.
- २९) तिकीट भाड्याव्यतिरिक्त (Non Fare Box) अतिरिक्त महसूलाचे स्रोतांमधून प्राप्त निधीचे संकलन करण्यासाठी "समर्पित नागरी परिवहन निधी" च्या उभारणीस आणि इतर स्रोतामधून उपलब्ध झालेला निधी "समर्पित नागरी परिवहन निधी" मध्ये जमा करून तो निधी सदर प्रकल्पासाठी घेतलेल्या कर्जाची परतफेड, कार्य व देखभाल (O&M), भविष्यात येणाऱ्या पायाभूत सुविधा प्रकल्पाच्या अंमलबजावणी करण्यासाठी इ. साठी मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशनने वापरण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- ३०) या प्रकल्पांतर्गत प्रकल्पग्रस्तांचे पुनर्वसन करण्यासाठी एमयुटीपी प्रकल्पासाठी गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्रमांक प्रकल्प-१७००/सीआर-३१/स्लम-२, दिनांक १२.१२.२००० अन्वये लागू केलेले पुनर्वसन धोरण सदर प्रकल्पासही लागू करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर प्रकल्पग्रस्तांचे पुनर्वसन मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.मार्फत करण्यास व्यवस्थापकीय संचालक, मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. यांना निर्देश देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच, या प्रकल्पामधील प्रकल्पग्रस्तांच्या पुनर्वसनासाठी नागरी क्षेत्रात ज्या ठिकाणी मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि. कडे सदनिका उपलब्ध होत नसतील त्या ठिकाणी नगर विकास विभाग शा.नि. क्र चंमपा-२०१७/प्र.क्र.२३/न.वि.-२६ दिनांक १३.०६.२०१८ मधील मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे अतिक्रमणधारकांना एकरकमी मोबदला देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

३१) राज्यातील सर्व मेट्रो प्रकल्पातील प्रलंबित समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी तसेच अंमलबजावणीच्या दृष्टीकोनातून धोरणात्मक निर्णय घेण्यासाठी दि. १५ मार्च, २०२४ अन्वये राज्यातील सर्व मेट्रो प्रकल्पांच्या समन्वयासाठी मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन यांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चाधिकार (High Power Committee) समिती गठीत करण्यात आली आहे. सदरहू प्रकल्पाचा समावेश हा उच्चाधिकार (High Power Committee) समितीच्या कार्यक्षेत्रात करण्यात येत आहे.

३२) महाराष्ट्र प्रदेश आणि नगर नियोजन कायदा, १९६६ च्या तरतुदीनुसार मुंबई मेट्रो मार्गिका- ११ अंतर्गत प्रकल्पांसाठी ट्रांझिट-ओरियंटेड डेव्हलपमेंट (TOD) आवश्यकतेनुसार अंमलात आणण्यासाठी मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

३३) सदर मेट्रो रेल प्रकल्पाच्या बांधकाम खर्चात अवाजवी वाढ होणार नाही याची दक्षता घेऊन प्रकल्पाची उभारणी विहित मुदतीत करण्यात यावी, याबाबत मुंबई मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन लि.ला निर्देश देण्यात येत आहे.

०३. हा शासन निर्णय नियोजन विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र. २३९/२०२५/१४४४ दिनांक २५/०६/२०२५ व वित्त विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र.४०५/व्यय-३ दिनांक ०९/०९/२०२५ अन्वये प्राप्त अभिप्राय तसेच दिनांक ०३/०९/२०२५ रोजी पार पडलेल्या मा. मंत्रीमंडळ बैठकीतील निर्णयास अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

०४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०९१११८१५००६७२५ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने स्वाक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(विजय चौधरी)

सह सचिव, महाराष्ट्र राज्य

प्रति,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
३. मा. उप मुख्यमंत्री (नगर विकास) यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
४. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
५. मा. राज्यमंत्री (नगर विकास) यांचे खासगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
६. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
७. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
८. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
९. आयुक्त, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.
१०. अपर मुख्य सचिव (नवि-१), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

- ११.अपर मुख्य सचिव (परिवहन), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- १२.महानगर आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई.
- १३.प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १४.अध्यक्ष, मुंबई पत्तन प्राधिकरण, मुंबई.
- १५.महाव्यवस्थापक, मध्य रेल्वे, मुंबई.
- १६.महाव्यवस्थापक, पश्चिम रेल्वे, मुंबई.
- १७.व्यवस्थापकीय संचालक, मुंबई रेल्वे विकास कॉर्पोरेशन लि., मुंबई.
- १८.महा व्यवस्थापक, बृहन्मुंबई विद्युत पुरवठा आणि परिवहन उपक्रम (बेस्ट), मुंबई.
- १९.उप सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- २०.निवड नस्ती (नवि-७).

परिशिष्ट-१

मुंबई मेट्रो मार्ग-११ (आणिक डेपो, वडाळा ते गेट वे ऑफ इंडिया) या प्रकल्पाची ठळक वैशिष्ट्ये

अ.क्र.	घटक		तपशील
१.	स्टॅन्डर्ड गेज		१४३५ मि.मी.
२.	मार्गाची एकूण लांबी (कि.मी)		१७.५१
३.	एकूण स्थानके		१४
४.	प्रस्तावित कार डेपो		आणिक आणि प्रतीक्षानगर येथील बेस्ट बस डेपो येथे
५.	प्रकल्पासाठी आवश्यक जमीन	कायमस्वरूपी	२२.७२ हे.
		तात्पुरती	१९.५५ हे.
६.	प्रकल्प राबविण्याचा कालावधी		मार्च, २०२६ ते सप्टेंबर, २०३१ (प्रकल्पाचे बांधकाम चालू झाल्यापासून ५.५ वर्षे)
७.	जमिनीची किंमत (मूळ)(रु. कोटी)	कायमस्वरूपी	८०७.०६
		तात्पुरती	२८४.८२
८.	दरवाढ @५% प्रतिवर्ष (रु. कोटी)		३,१४६.७७
९.	बांधकाम कालावधी दरम्यानचे व्याज (IDC) (रु. कोटी)		३६९.८३
१०.	प्रकल्प पूर्णत्वाची मूळ किंमत (जमिन व सर्वकरांसहीत) (रु. कोटी)		२३,४८७.५१
११.	वित्तीय अंतर्गत परतावा दर मालमत्ता विकासासह (FIRR)		४.५५%
१२.	आर्थिक परतावा दर (EIRR)		१४.३१%
१३.	प्रवासी क्षमता (६ डब्यांची मेट्रो रेल गाडी)		१. ६ प्रवासी प्रतिवर्ग मीटर (सामान्य) प्रमाणे: १८०० प्रवासी क्षमता. २. ८ प्रवासी प्रतिवर्ग मीटर (क्रश) प्रमाणे: २२८० प्रवासी क्षमता.

(विजय चौधरी)

सह सचिव, महाराष्ट्र राज्य

(शासन निर्णय क्रमांक : एमआरडी-३३२५/प्र.क्र.१३४/नवि-७, दि.११/०९/२०२५ च्या सोबतचे सहपत्र)
परिशिष्ट-२

मुंबई मेट्रो मार्ग-११ (आणिक डेपो, वडाळा ते गेट वे ऑफ़ इंडीया) या प्रकल्पाच्या खर्चाचा तपशील

अ.क्र.	घटक	तपशील		
		दर (रु. कोटी प्रति युनिट)	प्रमाण	रक्कम (रु. कोटी)
१	जमीन व पुनर्वसन			
१.१	कायमस्वरूपी जमीन भूसंपादन			
a	सरकारी जमीन (हेक्टर)	२०	२०.३५३	४०७.०६
b	खाजगी जमीन (हेक्टर)	१६९	२.३६६४	४००.००
	एकूण कायमस्वरूपी जमीन भूसंपादन (१.१)			८०७.०६
१.२	तात्पुरती जमीन (@५% प्रति वर्ष ५ वर्षासाठी)			
a	सरकारी जमीन (हेक्टर)	६	१७.०८२	१०२.४९
b	खाजगी जमीन (हेक्टर)	७३.७९	२.४७१	१८२.३३
	एकूण तात्पुरती जमीन (१.२)			२८४.८२
१.३	पुनर्वसन व पुनर्वसाहत (R & R) (रु./किमी)	१२.३	१७.५१	२१५.४२
	एकूण जमीन व पुनर्वसन (१.१+१.२+१.३)			१३०७.३०
२	संरेखनाची रचना आणि स्थापना			
२.१	भूमिगत विभाग T.B.M आणि कट & कव्हर स्थानकांशिवाय (२०० मीटर प्रत्येक) (रु./किमी)	२७४.९	१४.२३३	३९१२.९८
२.३	जमिनीवरील विभाग (स्थानक भागासह) (रु./किमी)	६२.७८	०.६७७	४२.५०
२.४	डेपो प्रवेश जोडणी (रु./किमी)	६२.७८	०.३२	१९.९६
	एकूण संरेखनाची रचना आणि स्थापना (२)			३९७५.४४
३	स्थानक इमारती			
३.१	भूमिगत स्थानक (२०० मीटर लांबी) बांधकाम कार्य, विद्युत व यांत्रिकी कार्य, लिफ्ट्स, एस्केलेटर, HVAC इत्यादीसह			
a	भूमिगत स्थानक - बांधकाम कार्य (प्रत्येक)	३८५.९	१२	४,६३१.०१
b	भूमिगत स्थानक - विद्युत व यांत्रिकी कार्य इत्यादी (प्रत्येक)	५२.८३	१२	६३३.९१
३.२	जमिनीवरील स्थानक (फिनिशेस समाविष्ट)			
a	बांधकाम कार्य (स्थानक भागासह)** (प्रत्येक)	६१.०५	१	६१.०५
b	विद्युत आणि यांत्रिकी कार्य (लिफ्ट आणि एस्केलेटर समाविष्ट) (प्रत्येक)	२८.२७	१	२८.२७
३.३	मध्यवर्ती स्थानक दोन स्टॅबलिंग लाईन्ससह (४७० मीटर - ३२ मीटर) (प्रत्येक)	८०२.४०	१	८०२.४०

एकूण स्थानक इमारत (३.१+३.२+३.३)				६१५६.६४
४	डेपो, प्रशासनिक इमारत आणि OCC			
a	बांधकाम कार्य (LS)	२६७.९	१	२६७.९१
b	विद्युत आणि यांत्रिकी आणि यंत्रसामग्री व उपकरण (M&P) कार्य (LS)	१६७	१	१६६.९७
c	बस डेपोवरील मेट्रो कार्याचा अतिरिक्त खर्च (LS)	९२	१	९२.००
d	मेट्रो कार डेपोवरील बस डेपोचे बांधकाम खर्च (LS)	२४०	१	२४०.००
एकूण डेपो, प्रशासनिक इमारत आणि OCC (४)				७६६.८८
५	P-Way			
५.१	बॅलास्टलेस ट्रॅक (रु./किमी)	१९.७	१६.८३३	३३१.६०
५.२	बॅलास्टेड ट्रॅक डेपो, जमिनीवरील विभागासाठी (रु./किमी)	७.२२	९.६८	६९.८८
एकूण P-way (५.१+५.२)				४०१.४८
६	ट्रॅक्शन आणि पॉवर सप्लाय २५ KV ओव्हरहेड कैटेनेरी प्रणाली (OCS)			
a	जमिनीवरील विभाग (रु./किमी)	३.२३	०.६७७	२.१९
b	भूमिगत विभाग (रु./किमी)	५.५	१६.८३३	९२.५८
c	RSS cum TSS (प्रत्येक)	५६	२	११२.००
d	डेपो (रु./किमी)	३.२३	९	२९.०७
e	बांधकाम व देखभाल वाहन (CMV) (LS)	१४.८२	१	१४.८२
एकूण ट्रॅक्शन आणि पॉवर सप्लाय (६)				२५०.६६
७	संकेत आणि दूरसंचार (signaling and telecom)			
७.१	संकेत प्रणाली (signaling)			
a	मुख्य मार्गिका आणि OCC/BCC (रु./किमी)	८.२	१७.५१	१४३.५८
b	डेपो आणि DCC (रु./किमी)	४.९५	९	४४.५५
c	ऑन बोर्ड उपकरण (प्रति ट्रेन)	०.४२	१७	७.१४
७.२	दूरसंचार (telecom)			
a	स्थानक (प्रति स्थानक)	११.१	१४	१५५.४०
b	डेपो (प्रति डेपो)	११.१	१	११.१०
c	OAIT आणि सायबर सुरक्षा	४५	१	४५.००
७.३	स्वयंचालित भाडे संकलन (Automatic Fare Collection) प्रणाली (प्रति स्थानक)	४.८	१४	६७.२०
७.४	प्लॅटफॉर्म स्क्रीन डोअर्स (PSD) (प्रति स्थानक)	८.४६	१४	११८.४४
एकूण संकेत आणि दूरसंचार (७.१+७.२+७.३+७.४)				५९२.४१
८	विविध सुविधा वाहिन्यांचे स्थलांतर (Utility Shifting)			
	बांधकाम आणि विद्युत व यांत्रिकी कार्य (Civil and E&M Works) (रु./किमी)	८.०४	१७.५१	१४०.७८
९	रोलिंग स्टॉक (३.२ मीटर रुंदीचे कोच) (प्रत्येक)	११.३१	१०२	११५३.६२
१०	सुरक्षा संबंधी भांडवल खर्च (प्रति स्थानक)	०.५	१४	७.००
११	कार्यचालन आणि देखभालासाठी कर्मचारी निवास			

a	बांधकाम कार्य (रु./किमी)	२.७२	१७.५१	४७.६३
b	विद्युत व यांत्रिकी इत्यादी (रु./किमी)	०.६	१७.५१	११.९१
एकूण कार्यचालन आणि देखभालासाठी कर्मचारी निवास (११)				५९.५३
१२	बहुआयामी एकात्मिकरण आणि अंतिम मैल कनेक्टिव्हिटी			
a	बहुआयामी एकात्मिकरण आणि गंतव्य स्थानापर्यंतची जोडणी (प्रति स्थानक)	४.०२	११	४४.२२
b	३ स्थानकावरील भूमिगत आंतरबदलासाठी (interchange) पायाभूत सुविधा पुरविण्याचा अतिरिक्त खर्च (बांधकाम कार्य, विद्युत व यांत्रिकी कामे, लिफ्ट्स, एस्कलेटरस) (प्रति स्थानक)	४०.६	३	१२१.८१
c	जमिनीवर असलेल्या एका स्थानकाच्या आंतरबदलासाठी (interchange) पायाभूत सुविधा पुरविण्याचा अतिरिक्त खर्च (बांधकाम कार्य) (प्रति स्थानक)	२०.३४	१	२०.३४
एकूण बहुआयामी एकात्मिकरण आणि अंतिम मैल कनेक्टिव्हिटी (१२)				१८६.३७
१३	भूसंपादन वगळता सर्व वस्तूंची एकूण किंमत (एकूण १.३+२+३+४+५+६+७+८+९+१०+११+१२)			१३९०६.२३
१४	कर आणि शुल्कांची एकूण किंमत			२८७०.०१
१५	सर्व वस्तूंची एकूण किंमत, कर आणि शुल्कासह, जमीन वगळता (१३+१४)			१६७७६.२४
१६	सामान्य शुल्के (डिझाइन शुल्कांसह) @ ५ % सर्व वस्तूंवर जमीन वगळता			८३८.८१
१७	प्रशासकीय खर्च @ ५%			७६०.६८
१८	आकस्मिक खर्च @ ३% सर्व वस्तूंवर, जमीन आणि सामान्य शुल्क वगळता			५०३.२९
१९	एकूण किंमत (१५+१६+१७+१८)			१८८७९.०२
२०	भूसंपादन वगळता खर्च (१५+१६+१७+१८)			१८८७९.०२
२१	भूसंपादनासहित खर्च (२०+१.१+१.२)			१९९७०.९०
२२	दरवाढ @ ५% प्रतिवर्ष (रु. कोटी)			३१४६.७७
२३	बांधकाम कालावधी दरम्यानचे व्याज (IDC) (रु. कोटी)			३६९.८३
२४	एकूण प्रकल्प पूर्णत्व किंमत (रु. कोटी) (२१+२२+२३)			२३,४८७.५१

(विजय चौधरी)
सह सचिव, महाराष्ट्र राज्य

परिशिष्ट-३

मुंबई मेट्रो मार्गिका -११ प्रकल्पाचा वित्तीय सहभाग आराखडा

अ.क्र.	तपशील	रक्कम रुपये (कोटी)	सहभागाची टक्केवारी
१	केंद्र शासनाचा समभाग	३,१३७.७२	१५.४८%
२	राज्य शासनाचा समभाग	३,१३७.७२	१५.४८%
३	केंद्रीय करांच्या ५०% रकमेसाठी केंद्र शासनाकडून दुय्यम कर्ज	९१६.७४	४.५२%
४	केंद्रीय करांच्या उर्वरित ५०% रकमेसाठी राज्य शासनाकडून दुय्यम कर्ज	९१६.७४	४.५२%
५	द्विपक्षीय, बहुपक्षीय संस्थांचे कर्जसहाय्य	१२,१६३.३७	६०.००%
६	केंद्र शासनाच्या अनुदानाकरिता पात्र प्रकल्प किंमत (१+२+३+४+५)	२०,२७२.२८	१००%
७	राज्य कर, जमीन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत व बांधकाम कालावधी दरम्यानच्या व्याजाकरिता बृहन्मुंबई महानगरपालिकेचे अर्थसहाय्य	२४११.२३	-
८	राज्य कर, जमीन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत व बांधकाम कालावधी दरम्यानच्या व्याजाकरिता मुंबई पत्तन प्राधिकरणाचे अर्थसहाय्य	८०४.००	-
एकूण प्रकल्प किंमत (६+७+८)		२३,४८७.५१	

(विजय चौधरी)

सह सचिव, महाराष्ट्र राज्य

परिशिष्ट-४

(शासन निर्णय क्रमांक : एमआरडी-३३१५/प्र.क्र.१३४/नवि-७, दि.११/०९/२०२५ च्या सोबतचे सहपत्र)
मेट्रो मार्ग-११ प्रकल्पाकरीता इतर निधी उभारण्याचे स्रोत खालीलप्रमाणे प्रस्तावित करण्यात येत आहेत.

- मेट्रो मार्गिकांच्या दोन्ही बाजूस ५०० मी. अंतरापर्यंत येणाऱ्या जमिनीवर, अधिमूल्य आकारून अतिरिक्त चटई क्षेत्र निर्देशांक (एफ.एस.आय.) देण्याची तरतूद विकास नियंत्रण नियमावलीत करून त्यानुसार अधिमूल्याची रक्कम संबंधित क्षेत्रातील नियोजन प्राधिकरणाने वसूल करणे व अशा वाढीव चटईक्षेत्र निर्देशांकापोटी वसूल केलेल्या अधिमूल्याच्या रक्कमेपैकी ५०% रक्कम सदर मेट्रो प्रकल्प अंमलबजावणी यंत्रणेकडे / राज्य शासनाच्या नागरी परिवहन निधि मध्ये वर्ग करणे.
- महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ च्या तरतूदीनुसार महत्वपूर्ण नागरी वाहतूक प्रकल्प राबविण्यात येणाऱ्या शहरात विकास शुल्कात १००% पर्यंत वाढ करून आकारण्याविषयी कायद्यातील तरतूदीनुसार बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रात वसूल होणाऱ्या रक्कमेमधून सदर वाढीव विकास शुल्काची रक्कम राज्य स्तरावरील नागरी परिवहन निधीमध्ये वर्ग करणे.
- महत्वाकांक्षी नागरी वाहतूक प्रकल्प राबविण्यात येणाऱ्या शहरात मालमत्तेचे मुद्रांक शुल्कासोबतच १ टक्के अधिभार लावण्याची तरतूद सन २०१५ चा अधिनियम क्र.३७ दिनांक २१.०८.२०१५ अन्वये बृहन्मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, १९८८ च्या कलम १४४ फ़ मध्ये सुधारणा करण्यात आली आहे. सदर प्रयोजनातून प्राप्त रक्कम विनिर्दिष्ट प्रयोजनासाठी वापरणे.
- मेट्रो कार डेपोच्या जागा तसेच प्रकल्प अंमलबजावणी संस्थेला हस्तांतरीत जमिनीच्या वाणिज्यिक विकसनाद्वारे प्राप्त होणारे उत्पन्न प्रस्तुत प्रकल्पासाठी वापरणे.
- मेट्रो रेल्वे प्रकल्पाच्या आगमन/निर्गमन ठिकाणी, स्थानकांच्या नावांचे ब्रँडींग, डेपो, स्थानकांवरील जाहिरात तसेच ट्रेन कोचेस रॅपिंग च्या माध्यमातून जाहिरात व पार्किंगपासून मिळणारे उत्पन्न या प्रकल्पासाठी वापरणे इ.
- मेट्रो स्थानकांवर स्थित किऑस्क, एटीएम सेंटर्स इ. माध्यमातून मिळणारे उत्पन्न.
- सदर विविध स्रोतांतून प्राप्त होणारा निधी हा एका "समर्पित नागरी परिवहन निधीमध्ये" जमा करावयाचा असून तो निधी सदर प्रकल्पासाठी घेतलेल्या कर्जाची परतफेड, कार्य व देखभाल (O&M), भविष्यात येणाऱ्या पायाभूत सुविधा प्रकल्पाच्या अंमलबजावणी करण्यासाठी इ. साठी प्रकल्प अंमलबजावणी संस्थेस वापरण्यास मान्यता देण्याचे प्रस्तावित आहे.

प्रचालनादरम्यान मालमत्ता व्यवसाय आणि जाहिराती यांद्वारे तिकीट भाड्यामधून प्राप्त महसुलाच्या १०% इतके उत्पन्न अंदाजित केले गेले आहे. मेट्रो स्थानकांवरील आणि कार डेपोवरील मालमत्तेचा विकास करणे, स्थानकांवरील पार्किंग हक्कांचे लीजिंग, कोचेस आणि तिकीटांवर जाहिराती, स्थानकांमध्ये आणि पार्किंग लॉट्समध्ये जाहिराती, व्हायडक्ट्स, कॉलम्स आणि इतर मेट्रो संरचनांवर

जाहिराती, कॉर्पोरेट क्षेत्रासाठी को-ब्रँडिंग आणि नामकरण हक्क, मेट्रो परिसरामधील चित्रपटांचे चित्रीकरण आणि विविध विशेष कार्यक्रमांच्या (Events) आयोजनाद्वारे संसाधने उभारण्यात येतील.

(शासन निर्णय क्रमांक : एमआरडी-३३१५/प्र.क्र.१३४/नवि-७, दि. ११/०९/२०२५ च्या सोबतचे सहपत्र)

परिशिष्ट-५

मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ प्रकल्पाची तिकिट भाडे संरचना

अंतर (कि.मी.)	०	२	५	८	१२	१५	१८
२०३१ मध्ये भाडे	१०	२०	३०	४०	५०	६०	७०

परिशिष्ट-६

मुंबई मेट्रो मार्ग-११ प्रकल्पासाठी वर्षनिहाय आवश्यक निधीचे वेळापत्रक

आकडे रु.कोटीमध्ये

अ. क्र	आर्थिक वर्ष	प्रकल्प किंमत (रु. कोटी)	केंद्र शासन		राज्य शासन		बृहन्मुंबई मनपा	मुंबई पत्तन प्राधिकरण	बाह्य कर्ज
			समभाग	दुय्यम कर्ज	समभाग	दुय्यम कर्ज			
१	२०२६-२७	१,२३१.४८	३१३.७७	३१.२०	३१३.७७	३१.२०	४०६.१६	१३५.३९	०
२	२०२७-२८	३,०७६.९३	४७०.६६	१०७.२७	४७०.६६	१०७.२७	५२८.५५	१७६.१८	१२१६.३४
३	२०२८-२९	४,८१५.५३	७५३.०५	१९५.८३	७५३.०५	१९५.८३	३६३.८३	१२१.२१	२४३२.६७
४	२०२९-३०	६,७३५.१४	९४१.३२	२७५.०२	९४१.३२	२७५.०२	४९०.१०	१६३.३७	३६४९.०१
५	२०३०-३१	५,२५१.७३	३१३.७७	२१२.६२	३१३.७७	२१२.६२	४१२.४६	१३७.१४९	३६४९.०१
६	२०३१-३२	२,३७६.७१	३४५.१५	९४.७९	३४५.१५	९४.७९	२१०.१५	७०.३१	१२१६.३४
	एकूण	२३,४८७.५१	३,१३७.७२	९१६.७४	३,१३७.७२	९१६.७४	२४११.२३	८०४.००	१२,१६३.३७

(विजय चौधरी)

सह सचिव, महाराष्ट्र राज्य